

موقعیت اجتماعی مترجم*

نویسنده: م. کاتن

مترجم: مریم رضایی وحدانی

در گذشته در طبقه‌بندی اجتماعی، مترجمان را در طبقه مردم تحصیل کرده جای می‌دادند. در آن زمان، ترجمه معمولاً توسط راهبان صورت می‌گرفت و این کار باعث اعتبار و نفوذ بیشتر کلیسا می‌شد. در انگلستان خوشبختانه تنی چند از پادشاهان تعلق خاطر خاصی به ادبیات داشتند. بارزترین نمونه آلفرد کبیر است. وی مترجم چیره‌دستی بود که در رونق بخشیدن به زبان انگلیسی ادبی سهمی بسزا داشت. اگر اشراف دربار خواندن و نوشتن بلد نبودند به آنها لقب و عنوان اعطا نمی‌کرد و موجب بگیران دولتی مجبور بودند تا حدی خواندن و نوشتن بیاموزند. می‌توان تصور کرد این سیاست روشنفکرانه آلفرد کبیر در آن زمان یعنی در خلال سالهای ۸۶۰ تا ۹۰۰ میلادی چه نتایج پربراری برای آینده داشته است.

عجیب است که گاه ترجمه آزاد کتابی از اصل کتاب ماندنی‌تر است، مثل ترجمه چاسر از قسمتی از «داستان گل سرخ» از زبان فرانسه. در بسیاری از مواقع که نویسندگانی بزرگ اثری از نویسندگانی بزرگ دیگری را ترجمه کرده است، ترجمه از اصل بهتر شده است. عکس این مطلب نیز دیده شده است. برای مثال جوچه اردک زشت اثر آندرسن را با عنوان «اردک کوچولوی سبز» ترجمه کردند. چنان که از عنوان ترجمه برمی‌آید، نکته اصلی داستان می‌بایست تغییر کرده باشد، اما ترجمه آن بسیار خواندنی و ماندنی شد. آشنایی با منابع و مآخذی که شکسپیر برای نوشتن نمایشنامه‌هایش از آنها استفاده کرده است، ما را از موضوعات متداول در اروپای آن زمان آگاه می‌کند. سپس زمانی فرا می‌رسد که مترجمان شخصیت‌های بزرگ ادبی هستند. بعد مترجمانی بر سر کار می‌آیند که کار آنها در واقع نوعی «منشی‌گری» است. اینان از هر نوع دانش فنی و ادبی بی‌بهره بودند و آموزش ترجمه ندیده بودند. امروز، دور دور ماشین است. هر چند که هیچ مترجمی به ترجمه ماشینی حسد نمی‌برد.

در ارتقای شأن اجتماعی و حرفه‌ای مترجمان، «فدراسیون بین‌المللی مترجمان» (F.I.T.) نقش بسیار مهمی می‌تواند ایفا کند، اما همه چیز تا حد زیادی به خود مترجمان بستگی دارد. به عنوان سخنگوی «انجمن مترجمان و مترجمان حضوری ایتالیا» معتقدم انجمن مترجمان هر کشور با حمایت از اعضای خود و تشویق آنها می‌تواند موقعیت اجتماعی و حرفه‌ای مترجمان را تثبیت کند. این نوع کمک بخصوص برای مترجمان جوان بسیار ضروری است.

* این مقاله متن سخنرانی م. کاتن سخنگوی «انجمن مترجمان و مترجمان حضوری ایتالیا» است که در نهمین کنگره جهانی فدراسیون بین‌المللی مترجمان در سال ۱۹۸۱ در ورشو ایراد کرده است.

ثبت اسامی مترجمان در دفاتر راهنمای شغلی و در «دفاتر منطقه‌ای» به همراه تخصص و علاقه آنها به کار مترجمان اعتبار می‌بخشد. انجمن ما یازده شعبه منطقه‌ای در سراسر ایتالیا دارد. مترجم از طریق شعبه منطقه‌ای با انجمن ارتباط شخصی و مستقیم دارد و بدین ترتیب کتابهایی که انجمن برای ترجمه پیشنهاد می‌کند متناسب با علاقه و دانش مترجم است.

فعالیت‌هایی همچون اعطای جوایز به مترجمان و مصاحبه با مترجمان در رسانه‌های گروهی اعتبار مترجمان را بالا می‌برد. در ایتالیا روزی به نام روز مترجم نامگذاری شده است. همه ساله در این روز مراسمی در یکی از شهرهای ایتالیا برگزار می‌شود. افرادی سرشناس از ایتالیا و سایر نقاط جهان برای شرکت در این مراسم دعوت می‌شوند. رئیس انجمن ما دبیر کانون نویسندگان ایتالیا نیز هست، از این رو ما ارتباط نزدیکی با نویسندگان پیدا می‌کنیم.

باید با تصویب قوانینی حقوق قانونی مترجم را تضمین کنیم، ما از پارلمان ایتالیا تقاضا کرده‌ایم قانونی بگذرانند که به موجب آن مترجم بتواند از طریق امتحان عنوان قانونی «حرفه‌ای» پیدا کند. در گذشته موفق شدیم قانونی را به تصویب برسانیم که به موجب آن دستمزد مترجم در همکاری با دادگاه برابر با دستمزد سایر خدمات حرفه‌ای باشد. باید دفتری حقوقی برای کمک به مترجمانی که دچار مشکل می‌شوند به وجود بیاید. علاوه بر آن این دفتر باید اختیار اخراج اعضای متخلف را نیز داشته باشد.

به نظر من موقعیت اجتماعی مترجم اساساً بستگی به خود او، به شخصیت او و به آزادمنشی او دارد. مترجمی که ذهنش از تعصب کور شده نمی‌تواند منتقل‌کننده افکار دیگران باشد. اگر مترجمی مطلبی را برای ترجمه دریافت می‌کند که با عقاید او در تضاد است یا این که توانایی ترجمه آن را ندارد باید شجاعت آن را داشته باشد که ترجمه آن را نپذیرد. ارزش کار مترجم تا حد زیادی به تحقیق مترجم در ضمن کار بستگی دارد. اگر نویسنده کتابی که ترجمه می‌کنید در قید حیات نیست، می‌توانید از منابع مختلف و به طرق مختلف اطلاعاتی درباره او و کتاب او به دست بیاورید. اگر نویسنده زنده است، ارتباط شما با او به اعتبار کارتان می‌افزاید. مترجم نباید خود را در چارچوب کتاب محصور و به برداشتهای شخصی خویش اکتفا کند.

ما مترجمان در طول تاریخ همواره از قدرت زیادی برخوردار بوده‌ایم. ما در ترویج زبانها و در ترویج دانش نقش بزرگی داشته‌ایم. در نتیجه ترجمه‌های ما فتوداليسم از میان رفت، اصطلاحات اجتماعی ایجاد شد، تأثیرات مثبت فرهنگی انتقال یافت و تفاهم بین‌المللی برقرار شد. هدف اصلی ما انتقال اندیشه است و مسئولیت امر انسانی ایجاد تفاهم بین‌المللی بر دوش ما قرار دارد.